

*Падей А. С.,
аспірант кафедри криміналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ МЕТОДИЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ

Анотація. У статті розглядаються поняття й мета криміналістичної технології, увага зосереджена на проблемних питаннях, зокрема виокремлюється технологічний підхід у криміналістичній методиці розслідування злочинів.

Ключові слова: технологія, криміналістична технологія, криміналістична методика, розслідування, слідча діяльність, технологічний підхід.

Постановка проблеми. Тенденції розвитку криміналістики зумовлені науково-технічним прогресом суспільства, «технологізацією» криміналістичних знань, взаємозв'язком із сучасним правом, адже це дає змогу уніфікувати криміналістичні рекомендації стосовно прагматичних цілей, задовольнити актуальні запити практики й оперативно впроваджувати пропоновані наукою інноваційні розробки [1, с. 43]. Застосування технологічного підходу в процесі розслідування злочинів є наслідком сучасного прогресу технологізації, а швидкий розвиток теорії криміналістичної технології є актуальним у галузі криміналістики. Виокремлюють техніко-криміналістичну технологію, технологію в слідчій тактиці й у криміналістичній методиці розслідування.

Мета статті полягає в дослідженні ролі технологічного підходу в криміналістичній методиці розслідування.

Виклад основного матеріалу дослідження. У криміналістичній методиці розслідування окремих видів злочинів розробляються й рекомендуються до використання в слідчій діяльності не тільки певні методи, а й положення, які стосуються криміналістичної характеристики відповідної категорії злочинів, типових слідчих ситуацій, стратегічних і тактичних завдань розслідування, висування й перевірки слідчих версій, організаційних заходів, напрямів взаємодії слідчого з іншими учасниками розслідування [2, с. 157]. Такі рекомендації являють собою програми розслідування у вигляді типових версій і завдань, що вирішуються за допомогою відповідних алгоритмів дій слідчого й тим самим набувають технологічного характеру [3, с. 21–22].

Поняття «технології» в системі криміналістичних знань відображено у працях таких відомих учених, як Р.С. Белкін, А.І. Вінберг, В.І. Громов, Г.А. Густов, А.В. Дулов, О.О. Ейсман, І.М. Лузгін, Л.Д. Самигін, А.Р. Шляхов та інших. На сучасному етапі розвитку науки в криміналістичних джерелах усе частіше можна зустріти дискусії науковців із проблемних питань технології в працях А.А. Барцицької, І.О. Возгріна, А.Ф. Волобуєва, І.Ф. Герасимова, О.Ю. Головіна, Л.Я. Драпкина, В.А. Журавля, О.О. Ексархопуло, В.Я. Колдіна, В.В. Тіщенко, О.С. Шаталова, В.Ю. Шепітько, А.В. Шмоніна, Б.В. Щура, М.П. Яблокова й ін.

Надзвичайна складність діяльності з розслідування злочинів, її багатифункціональний і системний характер, необхідність залучення до нього багатьох осіб, організацій, установ та їхніх служб, здійснення постійного й ефективного управління

зумовлюють підшукування такого поняття, яке охоплювало б увесь комплекс зазначених питань або їхню суттєву частину та включало б у свій зміст наукові рекомендації щодо їхнього вирішення [3, с. 18]. Тому здійснення в практичній діяльності системи дій, дотримання рекомендацій, залучення необхідних суб'єктів передбачає використання поняття криміналістичної технології.

Поняття «технологія» є багатограним і складним явищем не тільки в криміналістичній науці, однак його вживання може бути визнано прийнятним у криміналістиці щодо положень, у яких ідеться про загальнотеоретичну характеристику розслідування, криміналістичну техніку, тактику й методику [4, с. 551; 5, с. 35; 6, с. 403].

Наукове обґрунтування та визначення місця в системі методичних положень категорії «технологія» до цього часу не відображено в криміналістичній літературі, що й на сьогодні призводить до неоднозначного розуміння застосування цього терміна в системі криміналістичних знань і практичній діяльності із розслідування. У літературних джерелах досить часто можна помітити використання поняття «технологія» в таких поєднаннях: «технологія розслідування», «технологія доказування», «експертні технології», «інформаційні технології», «слідчі технології» й «криміналістичні технології» – щодо проведення окремих процесуальних дій (тактика й технологія слідчого огляду та освідування, тактика й технологія обшуку та виїмки тощо). Доцільною є пропозиція В.В. Тіщенко щодо необхідності виділення технологічного аспекту в діяльності щодо розслідування злочинів, поєднуючи його з іншими криміналістичними сторонами такої діяльності – техніко-криміналістичною, тактичною й методичною. Відповідно до такого підходу, автор вважає, що в криміналістичній науці має бути відображена й надалі поглиблена теоретична розробка вказаної проблеми на всіх її напрямках дослідження – загальнотеоретичних, техніко-криміналістичних, експертних, тактичних і методичних, що сприятиме підвищенню ефективності в розслідуванні та розкритті злочинів [7].

Разом із тим пильна увага деяких науковців до криміналістичної технології, її змісту, сутності й місця в системі криміналістичних знань породжує багато питань, які до сих пір не визначені. Тому варто звернути увагу на висвітлення актуальних теоретичних і практичних аспектів криміналістичної технології, зокрема використання технологічного підходу в криміналістичній методиці розслідування окремих видів злочинів.

Технологію прийнято розуміти так (грец. *techne* – мистецтво, майстерність + *logos* – вчення): 1) сукупність виробничих операцій, методів, процесів у певній галузі виробництва, способів, що використовуються в якій-небудь справі тощо; 2) сукупність знань про способи обробки матеріалів, виробів, про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва [8, с. 697].

У криміналістичній науці поняття технології вченими розуміється по-різному. Так, А.В. Шмонін підкреслює, що процес (технологія) розслідування є цілеспрямованою людською діяльністю й охоплює такі елементи: суб'єкт розслідування, об'єкт розслідування, засоби розслідування, де останні визначаються як методами (методикою) розслідування, так й іншими засобами [9, с. 131].

В.В. Тіщенко під технологією розуміє певну систему дій, операцій, методів, які за своєю сутністю становлять складний процес із відокремлення стадій, етапів, що, як наслідок, викликає необхідність його оптимізації та впорядкування [7].

Л.Д. Самігін вважає, що процес розслідування містить так званий базовий рівень – технологічний, який складається з окремих технологічних операцій із тими або іншими об'єктами за допомогою тих чи інших технічних методів, прийомів, способів або засобів [10, с. 24].

Із вищевикладеного можна дійти висновку, що автори визначають технологію розслідування так: 1) як виробничий процес у криміналістиці; 2) як цілеспрямовану людську діяльність, що реалізується за допомогою методів і засобів; 3) як певну систему дій, операцій, методів, що являють собою складний процес із відокремлення стадій та етапів.

У свою чергу, деякі автори пропонують розглядати криміналістичну методикою із позицій технологічного підходу. Так, Р.С. Белкін указує, що криміналістична методика – це своєрідна технологія процесу розслідування [11, с. 84–85]. В.А. Журавель підтримує висловлену точку зору й переконаний, що криміналістична методика є своєрідною технологічною програмою збирання доказів у кримінальній справі [12, с. 292–297].

М.О. Селіванов визначає криміналістичну методикою в практичному аспекті, як зумовлену предметом доказування систему взаємопов'язаних і взаємозумовлених слідчих дій, що здійснюються в оптимальній послідовності з метою встановлення всіх необхідних обставин справи й доказування на підставі планування слідчих версій (із урахуванням типових способів учинення та інших елементів криміналістичної характеристики злочинів даного виду), слідчих ситуацій і характерних для їхнього розслідування особливостей застосування тактичних прийомів і науково-технічних засобів. Із визначення автора випливає, що реалізація методики розслідування в практичній діяльності становить технологічну програму виконання послідовних дій.

Варто підтримати точку зору А.А. Барцицької, що методичні положення становлять не тільки окремі рекомендації щодо застосування методів і прийомів виконання практичних дій, а цілісні програми, які визначаються сукупністю послідовно виконуваних приписів, рекомендацій стосовно вирішення певних типових завдань і загалом створюють наукову основу криміналістичної стратегії розслідування [13, с. 175–181].

Проаналізувавши коло літературних джерел, можна помітити, що інколи спостерігається підміна поняття «технологія розслідування» поняттям «окрема криміналістична методика». Досить часто окремі автори використовують, як відмічає Б.В. Щур, термін «криміналістична технологія» щодо розслідування певних категорій злочинів без встановлення параметрів технологій і фактично розглядають традиційні питання [2, с. 159]. Із цього приводу В.А. Журавель зазначає, що між новим механізмом злочину й новою методикою розслідування завжди існує нерозривний генетичний зв'язок, тобто «механізм злочину» віддзеркалюється в «технології розслідування» (конкретній методиці розслідування) [14, с. 42]. На нашу думку, поняття «криміналістична методика» є ширшим, ніж термін «техноло-

гія розслідування», адже вміщує в собі поетапне здійснення системи дій та операцій, тому потрібно не замінити криміналістичну методикою криміналістичною технологією, а вести мову про технологічний підхід у методиці розслідування окремих видів злочинів.

А.В. Шмонін узагалі пропонує змінити назви останніх двох розділів, що становлять систему криміналістичних знань, а саме: третій розділ замінити на «Технологія тактичних комплексів», а четвертий – «Технологія розслідування злочинів» [9, с. 14], що породило дискусії та заперечення серед науковців. Б.В. Щур вважає пропозицію автора передчасною й зауважує, що спершу варто дослідити внутрішній зміст криміналістичної методики або криміналістичної тактики, а не змінювати їхню назву [2, с. 160]. Потрібно погодитись із В.В. Тіщенко, який справедливо заперечує: «Якщо в методиці розслідування можна використовувати технологічний підхід, розглядати її з технологічних позицій, то не зрозуміло, чому технологія, на думку автора, поглинає методику зазначеної діяльності?» [3, с. 22].

Висновки. На нашу думку, виділення технологічного аспекту відображено в усіх розділах криміналістики, що підтверджує наукову обґрунтованість і зумовлює значення криміналістичної технології в системі криміналістичних знань. Немає ніякої потреби змінювати назви розділів на теоретичному рівні, адже важливість функціонування криміналістичних технологій полягає саме в практичному застосуванні, де знаходить своє прикладне відображення в практичній діяльності.

На підставі вищевикладених суджень можемо стверджувати, що наявність технологічного підходу в діяльності щодо розслідування має місце й теоретично обґрунтована. У загальному значенні технологічний підхід передбачає визначення стратегічних і тактичних завдань і певну послідовність їхнього виконання у практичній діяльності щодо розслідування.

У методиці розслідування окремих видів злочинів технологічний підхід передбачає послідовне виконання завдань, рекомендацій на основі системи знань, практичних навичок (досвіду), системи принципів, методів, прийомів і засобів суб'єктом розслідування.

Література:

1. Шепитько В.Ю. Предмет, система и задачи криминалистики в XXI веке / В.Ю. Шепитько // Криминалистика и судебная экспертиза : наука, обучение, практика : сб. науч. статей. – Vilnius, Charkovs, 2013. – Ч. II. – 2013. – С. 32–44.
2. Щур Б.В. Слідчі технології в структурі криміналістичної методики / Б.В. Щур // Митна справа. – 2011. – № 1 (73). – Ч. 2. – С. 157–161.
3. Тіщенко В.В. Криміналістичні технології в теорії та практиці розслідування / В.В. Тіщенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – Одеса : Юридична література, 2008. – Вип. 44. – С. 20–28.
4. Криминалистика / под ред. Р.С. Белкина. – М. : Норма, 2005.
5. Образцов В.А. Криминалистика: модели средств и технологий раскрытия преступлений / В.А. Образцов. – М. : ИМПЭ-ПАБЛИШ, 2004.
6. Шмонин А.В. Методика расследования преступлений / А.В. Шмонин. – М. : Юстицинформ, 2006.
7. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : [монографія] / В.В. Тіщенко ; Одеська національна юридична академія. – О. : Фенікс, 2007.
8. Сучасний тлумачний словник української мови : 50 000 слів / за заг. ред. докт. філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2006. – 832 с.
9. Шмонин А.В. Методология криминалистической методики : [монографія] / А.В. Шмонин. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 416 с.
10. Самыгин Л.Д. Расследование преступлений как система деятельности / Л.В. Самыгин. – М. : Изд-во МГУ, 1989.

11. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р.С. Белкин. – М. : НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА), 2001. – 240 с.
12. Журавель В.А. Направления модернизации криминалистических методик / В.А. Журавель // Криміналістика XXI століття : матеріали Міжнар. наук.-практ. акт. конф. (25–26 листопада 2010 р.). – Х. : Право, 2010. – С. 292–297.
13. Барцицька А.А. Актуальні питання виокремлення технологічного аспекту криміналістичної методики / А.А. Барцицька // Юридичний вісник. – 2014. – № 6. – С. 175–181.
14. Журавель В.А. Напрями вдосконалення криміналістичних методик розслідування злочинів / В.А. Журавель // Криміналістика у протидії злочинності : тези доповідей наук.-практ. конф. (Київ, 16 жовтня 2009 р.). – К., 2009.

Падей А. С. О некоторых вопросах применения технологического подхода в криминалистической методике расследования

Аннотация. В статье рассмотрены понятие и цель криминалистической технологии, внимание сосредото-

чено на дискуссионных вопросах, прежде всего выделяется технологический подход в методике расследования преступлений.

Ключевые слова: технология, криминалистическая технология, криминалистическая методика, расследование, следственная деятельность, технологический подход.

Pađey A. On the question of the technological in the investigation criminalistics technique

Summary. The article deals with the concept and the purpose of criminalistics technology and with issues, the technological approach is proposed as a part of the crime investigation technique. Special emphasis is given to views of scholars on the issue.

Key words: technology, criminalistics technology, criminalistics technique, investigation, investigative activities, technological approach.